

вільно володіти різними формами, методами та способами методичної діяльності у роботі з цією категорією учнів.

Література:

1. Вавилов Ю. П. О педагогических способностях учителя младших классов / Ю. П. Вавилов // Диагностика познавательных способностей. – Ярославль: ЯГПИ, 1986. – С.18-25.
2. Гайдай І.В. Теоретичні основи підготовки учителів початкових класів до роботи з педагогічно занедбаними дітьми / І.В.Гайдай // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 148. – Черкаси, 2009. – С. 59-63,
3. Гиль С.С. Актуальные направления социально-педагогической деятельности в общеобразовательных учреждениях / С.С. Гиль. – Омск, 1996.– 187 с.
4. Ігнатенко І. Компетентісно орієнтований підхід у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи / І. Ігнатенко // Рідна школа, 2008. – №10. – С. 46-48,
5. Коррекционная педагогика в начальном образовании: Учебное пособие / Г.В. Кумарина, М.Э. Вайнер, Ю.Н. Вьюнкова и др.; Под ред. Г.Ф. Кумариной. – М. Академия, 2001. – 320 с.
6. Маркова А.К. Психология труда учителя / А.К. Маркова. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
7. Овчарова Р.В. Социально-педагогическая запущенность в детском возрасте / Р.В.Овчарова. – М., 1995. – 129 с.
8. Основи педагогічної майстерності / Під ред. І.А. Зязюна. – К, 1998. – 302 с.
9. Педагогический словарь / Под общ. ред. И.А. Кирова, Н.К. Гончарова. – М., 1996
10. Словник-довідник для соціального працівника / Автор-упорядник канд. соціол. наук Литвин А.П. – Тернопіль, 2008. – С. 58,

Автор статті робить спробу теоретично проаналізувати проблему педагогічної запущеності; дослідити професійні якості учителів початкових класів і роль методичної підготовки учителів при роботі з педагогічно запущеними дітьми.

The author in the article tries to carry out the theoretical analysis of the problem of pedagogical neglecting; to define professional qualities which are instrumental in successful work of primary school teachers with the neglected children and to consider the role of methodological preparation of teachers in process with such category of children.

УДК: 378.052+378.03

Галицан О. А.

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ФАСИЛІТАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В статті розглядається проблема формування педагогічної фасилітації студентів – майбутніх учителів. Схарактеризовані особливості формування педагогічної фасилітації в процесі навчання у вищому навчальному закладі. Представлені педагогічні умови формування досліджуваного феномену, виявлені критерії, показники педагогічної фасилітації, рівні її сформованості.

Актуальність даного дослідження. Освіта та наука є найголовнішими умовами утвердження України на світовому ринку високих технологій, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету та конкурентоспроможності нашої держави на міжнародній арені. Сьогодні вимагає від суспільства та держави впровадження нових інформаційних технологій, сучасного

підходу до підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, запровадження нових економічних та управлінських механізмів розвитку освіти [4, с. 65].

Постановка проблеми у загальному вигляді полягає в тому, що педагогічна освіта, як особлива сфера професійної, повинна відповідати світовому рівню, соціально-економічним, культурним, науково-технічним процесам у суспільстві, враховувати світові освітні стандарти. Сучасну вищу педагогічну освіту необхідно розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, особливо, європейських [4, с. 12].

Зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В умовах розбудови в Україні громадянського суспільства, входження нашої держави у світовий освітній простір надзвичайно актуальним є створення умов для формування особистості, готової до здійснення професійної діяльності в межах визначених прав та обов'язків. Сьогодні суспільство висуває нові вимоги до кваліфікації вчителя. Якщо раніше він позиціонувався як абсолютний носій знань, то на сьогодні педагог повинен стати людиною, яка супроводжує процес самопізнання й саморозвитку дитини, скеровує та динамізує його відповідно до конкретних сутнісних задатків кожного школяра [4, с. 59].

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчив, що проблему модернізації сучасної системи професійної підготовки у вищих навчальних закладах України щодо зближення зі світовими освітніми тенденціями досліджують Я. Болюбаш, В. Брюховецький, В. Кремень, С. Ніколаєнко та інші.

Сучасна психолого-педагогічна наука рясніє цілою низкою досліджень, які спрямовані на підготовку сучасного вчителя, якому притаманний не тільки усталений комплекс особистісних характеристик, але й сформованість новітніх, складних, інтегрованих професійно – особистісних утворень, таких як професійна мобільність, комунікативна креативність, педагогічна емпатія, педагогічна фасилітація, тощо.

Різні аспекти вивчення феномену фасилітації на сучасному етапі висвітлені в дослідженнях О.Врублевської, О.Димової, І.Жижиної, М.Казанжи, О. Левченко, В. Суміної та ін.

Але *невирішеними* досі є питання про педагогічні умови формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у вищому навчальному закладі

Формулювання цілей статті. *Мета даної статті* полягає у виявленні особливостей формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у ВНЗ.

Завдання даного дослідження полягає в уточненні категорії «педагогічна фасилітація», в науковому обґрунтуванні комплексу педагогічних умов, що забезпечують стійку позитивну динаміку формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу почнемо з уточнення поняття фасилітація. Термін «фасилітація» в англійській мові зустрічається нечасто і майже виключно в психологічному контексті – як похідне від дієслова *facilitate* – полегшувати, допомагати, сприяти (англ.).

У 1965 р. в популярному американському журналі *Science* з'явилася стаття Роберта Зайонца «Соціальна фасилітація», що поклала початок цілому напрямку соціально-психологічних досліджень.

Результатом цих та інших досліджень стало відкриття ефекту соціальної фасилітації – підвищення швидкості або продуктивності діяльності індивіда, внаслідок уявної або реальної присутності іншої людини або групи людей, що виступають у якості суперника або спостерігача за його діями [3, с. 97].

Термін «фасилітація» в психолого-педагогічну теорію та практику ввів Карл Ренсом Роджерс.

О. Димова, спираючись на теорії особистісно-орієнтованої професійної освіти, особистісного та діяльнісного підходів, діагностичної діяльності педагога, у своєму дослідженні визначає, що педагогічна фасилітація є професійно значущою якістю

особистості педагога, від якої залежить успішність опанування педагогічною діяльністю, підвищення продуктивності освіти, розвиток суб'єктів педагогічного процесу та формування особливого стилю взаємодії між вчителями та учнями. Вчена також зазначає, що педагогічна фасилітація має здатність розвиватися в процесі опанування педагогічною діяльністю, та залежить від індивідуально – типологічних особливостей кожного з вчителів [1, с. 5].

Не заперечуючи думці вченої, ми визначаємо педагогічну фасилітацію як складне, динамічне, особистісно – професійне новоутворення вчителя, яке визначає діяльність, націлену на створення гуманістичних, діалогічних відносин з дітьми, спрямовану на підтримку особистісного зростання учня, його саморозвиток та самореалізацію, піднесення його навчального та творчого потенціалу.

Формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів, за нашим припущенням, можна досягти в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу за допомогою цілеспрямованої роботи зі студентами – майбутніми учителями, що передбачає впровадження спеціально розробленого комплексу педагогічних умов.

Під педагогічними умовами формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів ми вважаємо такі обставини, які забезпечують стійку позитивну динаміку формування досліджуваного феномену та його структурних компонентів.

На наш погляд, такими обставинами є: розвиток комунікативних умінь студентів засобами інтерактивного тренінгу, забезпечення діалогізації навчально-виховного процесу ВНЗ, шляхом використання спеціально підібраного комплексу вправ, створення емоційно-позитивного фону навчання.

Розвиток компонентів педагогічної фасилітації визначався за такими критеріями: як емотивний, показниками якого є: наявність у майбутніх учителів доброзичливості, здатності до емпатії, емоційного інтелекту, експресивності, особистісної креативності; регулятивний, що передбачає наявність таких показників, як контроль у спілкуванні, стресостійкість, конфліктостійкість, сталість та адекватність самооцінки; когнітивно-конативний з показниками: товариськість, потреба у спілкуванні, комунікативна імпульсивність, невербальна креативність.

За допомогою цих критеріїв визначалися відповідні рівні сформованості педагогічної фасилітації: креативно-регулятивний (високий), емотивно-регулятивний (середній) та почуттєво-нормативний (низький).

Для перевірки ефективності визначених педагогічних умов, нами було проведена дослідно-експериментальна робота з метою формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у ВНЗ. Така робота передбачала проведення первинного та прикінцевого зрізів, задля визначення динаміки рівня сформованості педагогічної фасилітації та формувального експерименту, який передбачав упровадження вищезазначених педагогічних умов у навчально – виховний процес ВНЗ.

Для цього, на заняттях з курсу «Педагогіка» та під час проходження студентами педагогічної практики ми передбачили використання дискусій, диспутів, евристичних бесід, ігрових методів (ділові, рольові, імітаційні ігри), комунікативних тренінгів, письмових робіт-роздумів, написання рефератів, творів, рефлексивної практики, дебрифінгу тощо.

Обрані нами форми роботи надавали прекрасну можливість для формування навичок абсолютного позитивного сприймання. Саме тут студенти природним чином набували вмінь створювати довірливу атмосферу, переборювати страхи й тривоги, висловлювати свої переживання стосовно групи, усвідомлювати й трансформувати негативні емоційні та поведінкові реакції, моделювати стратегії подолання різноманітних бар'єрів без запуску механізмів психологічного захисту, будувати щирі стосунки й конструктивну конфронтацію, підвищувати особисту відповідальність тощо.

Відтак, застосоване ігрове включення у професійну діяльність учителя надало змогу студентам, по-перше, адекватно оцінити свій емоційний стан у ході виконання

такого виду роботи, спробувати використати набуті знання з ведення діалогу та навчитися цінувати думку партнерів по спілкуванню, навіть, якщо вона не збігається з власною.

Під час проведення тренінгових вправ інтерактивного характеру («Давайте поговоримо», «Чи вмієте Ви слухати», «Говорю я – говориш ти», «Слухаю тебе», «Власна розповідь», «Брейн-ринг», «Дебати», «Прес-конференція», «Як говорити», «Говоримо правильно», «Я Вас слухаю», «Діалог», «Слухаймо уважно», «Мова тіла», «Вікно», «Відгадай предмет», «Контакт», «Побажання», «Зображення емоцій», «Емоція відлита в бронзі», «Дві історії», «Відображення почуттів», «Троянда і будяк» тощо) ми дійшли висновку, що вони допомогли студентам – майбутнім учителям розвинути свої можливості спілкування, набути навичок ведення діалогу, полілогу, вміння слухати співрозмовника, бути уважними до думки інших.

Після аналізу проведеної роботи ми відзначили, що студенти зрозуміли та засвоїли такі принципи роботи сучасного вчителя-фасилітатора, як-от: ефективність впровадження особистісно-орієнтованих комунікативних технологій у своїй роботі з учнями, динаміку готовності фахівця до інновацій у своїй галузі; самоаналіз професійної діяльності; формування готовності до пошуку варіантів розв'язання проблем, до гнучкої варіативної поведінки в складних ситуаціях; емпатичні тенденції; стилі спілкування: комунікативний та рефлексивний тощо. Серед особистісних рис особливе значення мають: відповідальність, упевненість у собі, шанобливе ставлення до людей, оптимізм, почуття гумору.

Прикінцевий зріз засвідчив, що кількість студентів на почуттєво-нормативному рівні сформованості педагогічної фасилітації зменшилась на 30% (порівняно з початковим зрізом), на емотивно-регулятивному рівні сформованості педагогічної фасилітації кількість студентів збільшилась на 20%, на креативно-регулятивному рівні сформованості педагогічної фасилітації кількість студентів збільшилась на 10%.

Висновки. Аналізуючи одержані дані, ми дійшли *висновку*, що впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ визначеного нами комплексу педагогічних умов (розвиток комунікативних умінь студентів засобами інтерактивного тренінгу, забезпечення діалогізації навчально – виховного процесу ВНЗ шляхом використання спеціально підібраного комплексу вправ, створення емоційно-позитивного фону навчання) забезпечує стійку позитивну динаміку формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів.

Література:

1. Димова О. И. Педагогические условия развития способности к фасилитирующему взаимодействию у будущих учителей: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / О.И. Димова. – Хабаровск, 2002. – 20 с.
2. Казанжи М.И. Психологические особенности фасилитивности как свойства личности: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія та історія психології» / М.И. Казанжи. – Одеса, 2006. – 19 с.
3. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь. – М., 2001.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики. Колективна монографія / Під загальною редакцією О.В. Овчарук. – 2004р. – 112с.

В статье рассматривается проблема формирования педагогической фасилитации студентов – будущих учителей. Охарактеризованы особенности формирования педагогической фасилитации в процессе обучения в высшем учебном заведении. Представлены педагогические условия формирования изучаемого феномена, выявлены критерии, показатели педагогической фасилитации, уровни её сформированности.

The article views the problem of pedagogic facilitation of formation of future teachers in the learning process in high school. There are presented the criteria, rates and levels of students' pedagogic facilitation formation – future teachers. Levels of formation of students' educational facilitation are observed in the experiment note stage.

УДК 378:37.017.018.556

Гончарова Є. Є.

ТЕХНОЛОГІЯ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ В УМОВАХ ПРОЕКТУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Об'єктом дослідження автора є категорія цілепокладання в процесі вивчення іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах. На основі теоретичного дослідження наукової літератури автор аналізує основні структурні компоненти цілі.

Постановка проблеми. Нові політичні, соціально-економічні, культурні зміни, а також інтеграція України до світового освітнього простору суттєво розширила функції іноземної мови і підвищила її значущість як предмету на ринку освітніх послуг. Визначена модернізація дала поштовх для висунення більш високих вимог в галузі підготовки майбутнього учителя іноземної мови. Це зумовлює потребу підвищення якості підготовки майбутніх учителів іноземної мови шляхом створення сучасних гуманістичних технологій освіти, що будуть максимально враховувати індивідуальні інтереси і здібності кожного студента і сприятимуть їх всебічному розвитку та висуває на перший план проблему технології проектування диференційованого підходу до навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах.

Результати анкетування, проведеного серед викладачів іноземної мови Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка і Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя показали, що 72% опитаних використовують проектування під час вивчення окремих розділів програми, але при цьому не вважають, що в повній мірі підготовлені до організації проектування у своїй викладацькій діяльності. Зважаючи на це, особливого значення набуває розгляд теоретичного аспекту структури проектування диференційованого підходу до навчання майбутніх учителів іноземної мови.

Структура технології проектування диференційованого підходу до навчального процесу у ВНЗ вимагає наявності чітко окреслених цілей і задач, що зможуть пов'язати між собою основні компоненти визначеного процесу, а саме: змістовий, технологічний і управлінський. Тому вивчення категорії «ціль і цілепокладання» набуває особливої актуальності.

Реальному досягненню будь-якого результату передуює свідомий образ майбутнього наслідку, тобто цілі. В основі формування цілі лежить двостороннє віддзеркалення дійсності. З внутрішньої сторони вона є відображенням потреби суб'єкта, а з зовнішньої – реальних можливостей об'єктивного світу. Розуміння і визначення цілі є не тільки обов'язковою передумовою процесу проектування, але й неодмінною складовою існування будь-якої організації діяльності. В зв'язку з цим, необхідно чітко розмежовувати трактування поняття «ціль» саме для процесу педагогічного проектування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дидактичні та психологічні аспекти розв'язання проблеми цілі і цілепокладання представлені у дослідженнях В. Беспалька [1], Ю. Васькова [2], М. Гриньової [4], О. Конопкіна [5], О. Тихомирова [6], А. Чунаєвої [7].

У науковій літературі питання постановки цілі розглядається в трьох аспектах, які диференціюють в залежності від специфіки діяльності:

- усвідомлений образ майбутніх результатів;
- передбачення майбутніх корисних для організму результатів;
- формальний опис кінцевих ситуацій, що задаються будь-якій системі. [6, с. 68]